במציאות ובדמיון

בתמונה ל־**בית־אסיה** כפי שהוקם לבסוף, ולידו בנין **אי״ב־אם**. מעלה נראה ביניהם השטח שאמור היה להיות כיכר, אך הוגבה ונעלם. בתמונה למטה: **בית־אסיה** כפי שתוכנן לראשונה, קודקדו רחב מבסיסו והקימור מלפנים.

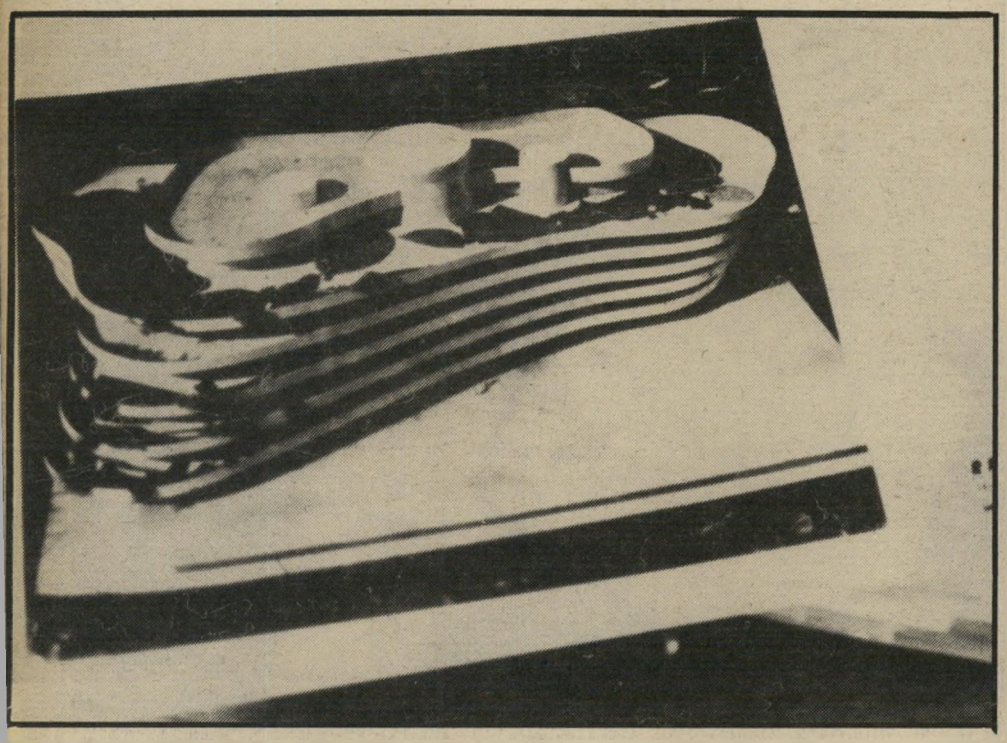

הפרקליט

אמנון גולד־ברג (משמאל) מאלו המתמהה שלו), המייצגים את האדריכל: „לוחמים למען הציבור״.

בן־חורין, הלוחם היום את מילחמת הציבור, לא עשה אז מאומה בנידון. הוא התרגז אומנם, לפי דבריו, אך לא פנה לאיש ולא דיווח על כך. הוא היה מעוניין להמשיך בפרויקט הגדול של בית־אסיה, רק עשר שנים מאוחר יותר סיפר על השוחד למהנדס עיריית תל־אביב, שמואל פן, ואמר לו כי הוא מקווה שפן ינקה את העירייה.

בית־אסיה, שחלקו הגדול אמור היה להיות מוקדש לציבור, היה צריך להיות הבנין היפה ביותר בארץ. אייזנברג קיבל עבור הבנין אישור למיפעל מאושר, ונתן לאדריכל יד חופשית בתיכנון.

בן־חורין בנה בית שצריך היה לשלב את מסורת המיזרח עם העולם המודרני. „תיכננתי את הבנין בהשראת הפיראמידות וגלי־הים התיכון,״ סיפר בבית־המישפט.

אך יצירת המופת לא הסתיימה בזמן. היו שינויים בתיכנון ועיכובים בבנייה, ובשלב מסויים של התיכנון חל בו מהפך. ב־1972 עבר מרכז־הכובד מהקומות העליונות אל הקומות התחתונות של הבנין, והפיראמידה התהפכה.

מה גרם למהפך זה ולעיכובים שבאו בגינו? האדריכל טוען, כי אייזנברג החליט לפתע שאינו זקוק לשטח רב כל־כך בקומה הרביעית של הבנין, ורצה להקטין אותה. אך נציג בית־אסיה טוען, כי האדריכל גילה לפתע כי המיבנה שתיכנן יראה רע מאוד ליד בנין אי־בי־אם שלצידו, והחליט לשנותו.

מבעד לערימת המיסמכים והתוכניות שהוגשו לשופטת מבצבצות מפעם לפעם שאלות קשות בקשר לנהגי בנין ערים בתל־אביב. בדרך אגב סיפר בן־חורין, כי באורח פלא נגזלה מהציבור בתל־אביב כיכר שלמה.

בתיכנון המקורי היתה אמורה להיות כיכר גדולה בין בית־אסיה ובית־אי־בי־אם, כמו זו המצויה בין המוסיאון והספריה. מיפלס הכיכר היה צריך להיות בגובה שדרות שאול המלך. „יום אחד טילפן אלי יסקי, הארכיטקט של בית אי־בי־אם, ואמר לי שקרה אסון,״ העיד בן־חורין.

יסקי סיפר כי המודד של הבנין

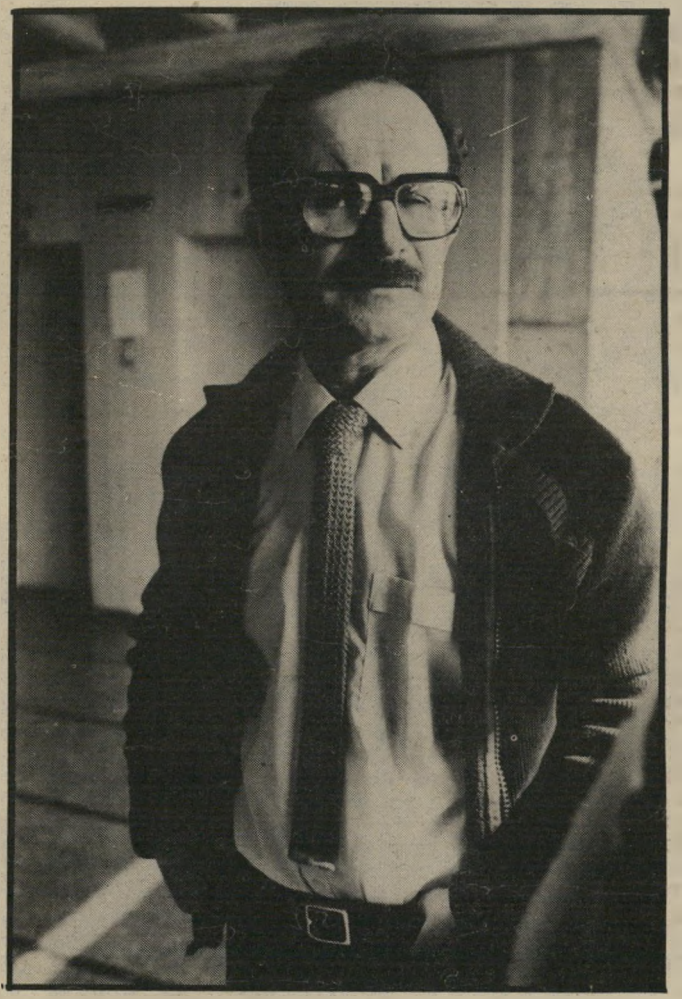

המאשים

האדריכל בן־חורין, שתכנן את **בית־אסיה** ופוטר לפני סיום הבנייה, תובע שכר־טירחה של מיליונים מאייזנברג, וטוען כי פוטר כיוון שלא הסכים לשיטות העבודה.

כיכר נגזלה מהציבור אחרי שראש־העירייה

הצהיר ש„לא יקום ולא יהיה״ - אי

הושג הרישיון לקומה החמישית הבלתי־חוקית

אסיה. רק עשר שנים מאוחר יותר סיפר על השוחד למהנדס עיריית תל־אביב, שמואל פן, ואמר לו כי הוא מקווה שפן ינקה את העירייה.

בית־אסיה, שחלקו הגדול אמור היה להיות מוקדש לציבור, היה צריך להיות הבנין היפה ביותר בארץ. אייזנברג קיבל עבור הבנין אישור למיפעל מאושר, ונתן לאדריכל יד חופשית בתיכנון.

בן־חורין בנה בית שצריך היה לשלב את מסורת המיזרח עם העולם המודרני. „תיכננתי את הבנין בהשראת הפיראמידות וגלי־הים התיכון,״ סיפר בבית־המישפט.

אך יצירת המופת לא הסתיימה בזמן. היו שינויים בתיכנון ועיכובים בבנייה, ובשלב מסויים של התיכנון חל בו מהפך. ב־1972 עבר מרכז־הכובד מהקומות העליונות אל הקומות התחתונות של הבנין, והפיראמידה התהפכה.

מה גרם למהפך זה ולעיכובים שבאו בגינו? האדריכל טוען, כי אייזנברג החליט לפתע שאינו זקוק לשטח רב כל־כך בקומה הרביעית של הבנין, ורצה להקטין אותה. אך נציג בית־אסיה טוען, כי האדריכל גילה לפתע כי המיבנה שתיכנן יראה רע מאוד ליד בנין אי־בי־אם שלצידו, והחליט לשנותו.

מבעד לערימת המיסמכים והתוכניות שהוגשו לשופטת מבצבצות מפעם לפעם שאלות קשות בקשר לנהגי בנין ערים בתל־אביב. בדרך אגב סיפר בן־חורין, כי באורח פלא נגזלה מהציבור בתל־אביב כיכר שלמה.

בתיכנון המקורי היתה אמורה להיות כיכר גדולה בין בית־אסיה ובית־אי־בי־אם, כמו זו המצויה בין המוסיאון והספריה. מיפלס הכיכר היה צריך להיות בגובה שדרות שאול המלך. „יום אחד טילפן אלי יסקי, הארכיטקט של בית אי־בי־אם, ואמר לי שקרה אסון,״ העיד בן־חורין.

יסקי סיפר כי המודד של הבנין תיקרת כל מרתף ולישר את הכיכר.

החל מאבק ציבורי. בן־חורין הזעיק את ראש־העיר שלמה להט, ויחד עם מהנדס־העיר יצאו למקום ביום שבת בבוקר. בן־חורין הסביר מה עלול לקרות, וצ׳צ׳ נדהם והכריז: „לא יקום ולא יהיה!״ הוא פנה לבן־חורין ואמר לו: „מוטי, אני לא אתן שיגנבו את הכיכר.״

למרות הבטחות ראש־העירייה והמסע הציבורי, גבוה השטח שמסביב לבניין אי־בי־אם מכל סביבותיו. הגובה אמנם טושטש בצמחיה, אך הכיכר נעלמה ואיננה. „היא נגזלה מהתושבים,״ ציין בן־חורין.

גם סדרי הרשיונות בבית אסיה דורשים הסברים. שנתיים ימים המשיכו לבנות את הבניין לפי התוכניות המקוריות, כאשר הפירמידה כבר היתה הפוכה. התוכניות האמיתיות לא הוגשו כלל לעירייה באותו זמן. משלב מוקדם בבנייה היה ברור לכולם, כי תהיינה חריגות בנייה, אך איש לא טרח לדווח על כך לעירייה. היו דיונים בקשר לקומה החמישית של בית־אסיה, וכיצד להשיג עבורה רשיון.

קומה זו תוכננה בתחילה כקומת מכונות. אולם אייזנברג ביקש לבנות בה דירה עבורו, בית־כנסת קטן ומוסיאון־אסיה. לשם כך היו פגישות בין אייזנברג ויהושע רבי־נוביץ, שהיה אז ראש־העירייה, והחלו בשירטוט תוכניות.

בן־חורין תכנן את הקומה וגם דיבר על כך עם מהנדס העיר, באותה תקופה, והתייעץ איתו על המועד המתאים להגשת הבקשה. אולם כל השיחות היו בלתי־רשמיות.

בישיבה עם אנשי בית־אסיה אמר בן־חורין, כי יש לנהוג בדרכים דיפלומטיות כדי להשיג את הרישיון. כאשר הבין כי אנשי אייזנברג מתכוונים ליצור עובדות בשטח, ולהתחיל לבנות את הקומה החמישית בלי הרשיונות הדרושים, גבהל האדריכל. „היתה לי הרגשה שהם מצפצפים ומתכוונים להציב עובדות בשטח. זה גרם לי בהלה, ולכן שלחתי מיכתב רשום כדי להזהירם,״ סיפר בן־חורין.

באמצע שנת 1976 רצה אייזנברג להחתים את בן־חורין על חוזה חדש, כדי להקטין את שכרו. האדריכל סירב.

זמן קצר אחר־כך פוטר בן־חורין, והשלמת הבניין הועברה לאדריכל אחר. הבניין הסתיים מאז והיום אפשר לראות אותו היטב ממיסדרון האולם שבו מתנהל המישפט.

בקומה החמישית של בית־אסיה קיים מיבנה מהודר, שנבנה אחר־שפוטר בן־חורין. כיצד הושגו הרשיונות לקומה זו — אם הושגו בכלל — ובאילו דרכים, זאת לא הובהר עדיין במישפט. אך העניין חורג מהמחלוקת בעניין שכר־טירחת האדריכל. תושבי תל־אביב זכאים לתשובה, אם עירם מתנהלת כרפובליקת־בננות.

איתנה אלון ■